

ijverig bestudeerd had, en de ware wijsheid vond hij slechts in het evangelie.

Die intense eenvoud van zijne wijze van prediking treft ons sterk en wij, theologiseerend aangelegd als wij zijn, moeten er eerst aan wennen, maar dan zien wij opeens, dat hij den weg gegaan is, door Jezus aangewezen: Indien gij u niet verandert en wordt gelijk de kinderkens, zoo zult gij in het koninkrijk der hemelen geenszins gaan. Hier blijkt het kinderlijk eenvoudige de hoogste wijsheid niet uit te sluiten, integendeel goddelijke wijsheid te zijn.

Deze indruk wordt nog versterkt door zijne groote bescheidenheid en nederigheid, door de volstrekte afwezigheid van eenig effectbejag. Zeker, zijne verschijning in het lang zalmkleurig Sadhoukleed valt op, maar de groote kalme van zijn optreden, doet dit opvallende weer vergeten. Die intense bescheidenheid komt altijd weer naar boven. Zoo bijvoorbeeld als hij zegt:

„Als ik zelfs, die Jezus gehaat heb en die de Heilige Schrift verscheurd heb, zooveel rijke zegeningen van God heb ontvangen, hoeveel meer kunt gij dan ontvangen, die nooit zulke dingen tegen Hem gedaan hebt.“

Geen oogenblik denkt hij er aan het vele lijden en de ontberingen om Christus' wil gedragen, van eenige betekenis te achten. In Indië wil hij nooit spreken over de wonderen, waardoor God hem verscheidene malen gered en geholpen heeft, omdat hij ondervonden heeft, dat de mededeeling daarvan niet leidt tot verheerlijking Gods, maar tot aanbidding van hemzelf, daar de menschen meenen, dat een man, voor wien God zulke wonderen doet, een heilige moet zijn.

Maar wat het meest treft is wel de sterke nadruk, dien hij legt op de groote noodzakelijkheid van altijd weer terug te keeren naar de kern van alle geestelijk leven: het zijn en het blijven in Christus. Als middel daartoe noemt hij telkens en telkens weer gebed en meditatie over het Woord van God. Het gebed, de gemeenschapsoefening met God is het voornaamste. Het mag niet zijn een afbedelen van allerlei gunsten en gaven, zooals ons gebed zoo dikwijls is, maar een spreken tot God en vooral een luisteren naar God. God beantwoordt zulk gebed; dat is het spreken van den Heiligen Geest in onze ziel. Maar wij moeten ertoe overpassen, dat wij ons niet vergissen en daarom moeten wij iedere vermeende ingeving des Geestes in ons hart weer toetsen aan de Heilige Schrift. Groot is het gevaar voor zelsuggestie en dus alles wat in strijd met de Heilige Schrift zou zijn, moeten wij verwerpen, want dat kan geen ingeving des Geestes zijn.

Door gebed en meditatie van de Heilige Schrift blijven wij in Christus en zoolang wij in Hem zijn, zijn wij sterk in verzoeking, dan kan geen twiifel ons overvallen. Altijd weer ontvangen wij door het gebed de uitredding, maar dan moet het gebed geëfend zijn, het moet de voortzetting zijn van eene zeer intense gemeenschapsoefening met God, in de oogenblikken, dat wij ons dicht bij Hem gevoelen.

Zulk een gemeenschapsoefening met God, zulk een leven in Christus waarborgt ook het leven in vrede en blijdschap, dat het leven eens Christens moest zijn. Ook zonder dit kan er wel geestelijk leven zijn, maar het is er mede, als met een menscheverlamd aan armen en beenen, die toch wel leeft, maar hoe jammerlijk is dit leven geknot!

Hoewel zeer sterk den nadruk leggende op deze geestelijke vreugde is daar toch bij den Sadhou geen zweem van geëxalteerdheid. Al zijne opvattingen zijn zoo gezond en nuchter, zoodat zij ook ons nuchtere Hollanders niet hinderen. Maar juist uit die nuchterheid spreekt de volstrekte realiteit, die deze dingen voor den Sadhou hebben.

KUYPER-BIBLIOGRAFIE.

door

J. C. RULLMANN.

XXXVII.

33. Kerkerads-Protocolen der Hollandsche Gemeente te Londen, 1569—1571. Werken der Marnix-Vereeniging. Serie I. Deel I. Utrecht, Kemink en Zoon, 1870.

De wrijving van verschillende richtingen op kerkelijk en theologisch gebied had in 1868 de behoefte doen gevoelen om de geboortelieden der Reformatie te herzien. Betrekkelijk gebrekkig toch was de kennis, die men nog had van de allereerste geschiedenis der Hervorming in ons vaderland. En dit was te verklaren uit de omstandigheid, dat de oorkonden, waaruit die kennis moet worden geput, weinig bekend, bijna ontoegankelijk en nagenoeg onbearbeid waren.

Hoe noodig een verzameling van zulke officiële stukken is ter juiste beoordeeling van het verleden, hebben onze vaders zelve ingezien daar op de Synode te Emden van het jaar 1571 aan Marnix van St-Aldegonde reeds die taak werd opgedragen. In de artikelen 48, 49 en 50 toch staat als besluit vermeld, dat Marnix namens de Synode verzocht zou worden een historie te schrijven van wat op het gebied der Nederlandsche Gerefor-

Vele andere aanhalingen zouden nog te geven zijn. Hoe opmerkelijk zijn zijne beschouwingen over de zending:

„Denk niet, dat gij ons een godsdienst moet brengen. Wij zijn veel godsdienstiger dan gij. Maar breng ons enkel en alleen Jezus Christus. En deze kan slechts gebracht worden door zendelingen die in hun geheele leven toonen dat Jezus Christus in hen woont. Wie dit doen wil door argumenten en redeneeringen kunnen werkelijk wel thuis blijven, want daarin zijn de Hindoes veel sterker.“

Hoe diep ontroerend zijn antwoord op de vraag, wat hij als het onderscheid voelde tusschen Bouddha en Jezus als Heiland:

„Bouddha was maar een man zonder God, die nooit over God sprak en Hem niet kende, hoe zou het mij mogelijk zijn ook maar eene vergelijking te maken tusschen hem en mijn Heiland!“

Heeft de Sadhou ons iets te zeggen? Heeft zijne prediking voor ons eenig nut? Ongetwijfeld. De Lindenborn gaf zeker uiting aan de gedachte, die in veler hart leefde, toen hij bij de sluiting der conferentie, in het gebed uitsprak onze diepe beschaamdheid, dat wij, sedert eeuwen Christenen, zoover achterstaan in de verwerkelijking van den grooten rijkdom van het leven in Christus bij dezen man. Kan het ook zijn, dat wij zoo verstrikt zijn in allerlei theologische, maatschappelijke, politieke kwesties, die geen van allen de kern raken, dat wij die kern uit het oog verliezen? Arm van geest blijft ook nu voorwaarde voor het ontvangen van het koninkrijk der hemelen en voor wijzen en verstandigen blijft het verborgen en het is hun een dwaasheid. Bij het hooren van den Sadhou en bovenal bij het hooren der beschouwingen over zijn optreden, zijn het deze gedachten, die zich met kracht naar voren dringen en die ons noodzaken tot ernstige zelfkritiek. Wij kunnen niet anders dan God danken, dat Hij dezen man tot ons gezonden heeft, een man, zoo kennelijk door Hemzelf geleerd, voor wie de Heilige Schrift wezenlijk geestelijk voedsel is; die daar volkomen onbevooroordeeld tegenover staat en daaruit toch weer naar voren brengt de eeuwige kern, zoo zuiver, zoo heerlijk, dat door Jezus en in Jezus alleen heil te vinden is. Deze kern, wij bezitten die ook, maar hoeveel is daaraan toegevoegd, dat de alles beheerschende betekenis daarvan, en daarvan alleen dreigt uit het oog te doen verliezen! Hoeveel tijd, hoeveel krachten worden niet besteed aan datgene wat aan den omtrek ligt, welke oneindig beter dienstbaar gemaakt konden worden aan het steeds dieper doordringen in die kern. Hierdoor zou ook zooveel meer licht op al die vragen, problemen en moeilijkheden geworpen worden, zoodat in vervulling zou gaan het woord van Christus: zoekt eerst het koninkrijk Gods en al deze dingen zullen u worden toegeworpen.

En ten slotte: is het voor ons niet meer noodig, nog eens bepaald te worden bij de noodzakelijkheid van gemeenschapsoefening met God en diepgaande bijbelstudie? Lezen wij niet veel meer over den Bijbel, dus over datgene, wat God door Zijn Woord tot anderen heeft gezegd, dan dat wij den Bijbel zelf lezen, zóó lezen, dat God zeggen kan wat Hij tot ons persoonlijk te zeggen heeft? Gelukkig ja, ook onder ons zijn er velen, wien deze beschuldiging niet treffen kan, maar er zijn ook groote kringen van werkelijk medelevende Christenen voor wie eene dergelijke aansporing verre van overbodig is. Vooral wij Gereformeerden loopen dit gevaar, juist, omdat God ons mannen geschonken heeft, die zoo diep zijn ingedrongen in den rijkdom van Gods Woord. Maar hoe dankbaar wij ook zijn voor wat zij ons lieten zien en hoe wij daardoor ook geholpen worden, per slot van rekening kunnen

meerde Kerken sedert eenige jaren was voorgevallen, inzonderheid van die dingen, die betroffen de stichting der kerken, haar vervolging, de afwerping en wederoprichting der beelden, de volstandigheid der martelaars, Gods oordeelen tegen de vervolgers, de veranderingen der politiek, enz. Alle predikanten en anderen, die dit werk ondersteunen en bevorderen konden, zouden naarstig uitvorschen en onderzoeken alles wat tot zoodanige historie diende, en dit schriftelijk toezenden aan hen, die hiertoe verkozen waren, die het vervolgde aan Marnix zouden doen toekomen.

Aldegonde heeft aan den hem opgedragen last evenwel niet kunnen voldoen. En de niet-verwezenlijking van dat plan, aan zoo bekwame handen als die van den grooten Marnix toevertrouwd, moet als een onherstelbaar verlies voor de Nederlandsche kerkgeschiedenis ten hoogste betreurd worden.

Men zal nu echter beseffen, waaraan de Marnix-Vereeniging, die in 1868 onder het eerevoorzitterschap van Groen van Prinsterer te Utrecht opgericht werd, haar naam ontleende. Zij stelde zich ten doel om de oorkonden van de vroegste periode der Nederlandsche Hervormingsgeschiedenis op te sporen, te verzamelen, en in bruikbare uitgaven ter beschikking van het belangstellend publiek te stellen.

In een keurig gestileerd programma, gedateerd November 1868, werden breedvoerig de redenen ontvouwd, waarom aan de uitgave van deze oorkonden behoefte bestond, waarom thans het oogen-

wij alleen leven van het geestelijk voedsel, dat wij voor ons zelf direct uit Gods hand ontvangen. Wat ons gebed betreft, in hoeverre dit voor ons nog voornamelijk een afbedelen van gaven en gunsten is, of reeds een verborgen omgang met God, een spreken tot God, maar bovenal een luisteren naar God, dit moet ieder voor zichzelf uitmaken. Maar niemand klage over gemis aan rijkdom van geestelijk leven, die niet in nederigheid van geest en eenvoud van hart den weg gaat, die waarlijk niet alleen de Sadhou, maar vele anderen door alle eeuwen heen bewandeld hebben en bevonden hebben, dat alleen tot het Leven leidt.

C. M. VAN ASCH VAN WIJCK.

LITERATUUR EN KUNST.

Litteraire vriendschap.

In den jeugd-omgang met boeken is ook iets, dat aan de bekende „school-vriendschap“ doet denken. Een heel apart soort vriendschap van eenigszins verdachte kwaliteit!

Je zit naast elkaar in hetzelfde schoolbankje, je ademt tezamen hetzelfde luchtje, je deelt met elkaar angsten, knikkers en oorvijgen. Je kunt je niet voorstellen, dat er aan zoo'n vriendschap ooit een einde kan komen, nog wel zonder „finale“! En toch gebeurt het, bijna zonder uitzondering, dat het onbeleeft leven de twee „dikke“ vrienden van elkaar wégdruwt, en het vreemdste is, dat ze het heelemaal zoo erg niet vinden, elkaar kwijt te zijn geraakt in het gedrang van de nieuwe wereld, zonder zelfs fatsoenlijk afscheid te hebben genomen.

Het was een vriendschap als van twee galeiboeven, die door het iot aan dezelfde roeibank zitten geketend; als van twee reizigers, die 's zomers in 't zelfde pensionnetje een paar weken lang de nauwe veranda en gammele kapstok deelen. 't Was de ontmoeting van „schepen, die voorbijgaan in donkeren nacht“.

Een heel eigensoortige vriendschap!

Geen komediespel of auto-dessuur, — wél echt emotioneel, natuurlijk als een grasscheut, die plotseling, uit een weggewaaid zandje, over den rand van een dakgoot groeit, — maar kortstondig, niet passend in den eenmaal aangenomen levensvorm, niets anders achterlatend dan stoffage voor verbleekende herinnering.

Ook boeken kunnen zulke „voorbijgaande schepen“ zijn, boeken, die je in je jeugd hebt ontmoet. Je klampte nieuwsgierig het geheimzinnig schip aan, er klonk een luidrechtig ahoi, en je zat een paar uurtjes, dadelijk intiem, te gezelschap, maar straks, als het anker valt in een andere haven, en nieuwe „vrienden“ naast je aan het roektafel-tje een conversatie beginnen, is „dat andere“ al bijna uit het bewustzijn vergleden en ge vraag: Hoe was dat ook weer?

Krijg nu nog eens zoo'n jeugdboek in handen, zoo'n oude Stretton, die je week en sentimenteel, ook vroom, of een Verne, die je dol maakte, en, — als ge tenminste door den modernen tijd eenigszins aangeraakt zijt en de gelouterd-litteraire smaak u niet geheel vreemd bleef, — zult ge, bij de opkomende aandoening van dankbaarheid voor nooit wederkerende jeugd-sensatie, toch het gevoel van teleurstelling niet kunnen onderdrukken. Met uw nuchtere groote-menschen-oogen ziet ge het mooie boek van vroeger als een papieren draak. Na een paar bladzijden te hebben gelezen, zucht ge verwonderd: Hoe heb ik dat vroeger kunnen genieten? Zelfs de meest oprechte piëteit, waartoe ge u verplicht acht, is niet in staat dit doode boek weer levend te maken.

blik voor die uitgave gekomen scheen, en waarom een taak, als deze uitgave bedoelde, alleen door een Vereeniging kon worden ondernomen.

De Marnix-Vereeniging beoogde dus iets dergelijks als de Parker-Society in Engeland, en de Société du Protestantisme in Frankrijk. Haar Bestuur bestond uit de heeren: G. Groen van Prinsterer, Eerevoorzitter; A. W. van Beek Calkoen, Secretaris-Penningmeester; W. G. Brill, B. ter Haar, A. Kuyper en J. J. van Toorenenbergen. De werken der Vereeniging waren niet in den handel, maar werden gratis aan een ieder toegezonden, die zich tegen een jaarlijkse contributie van f10 bij den secretaris, den heer Mr A. W. van Beek Calkoen te Utrecht, als lid der Vereeniging aanmeldde.

Aangemoedigd door de ondersteuning, naar van meer dan ééne zijde geboden, stelde de Vereeniging zich voor een aanvang te maken met de publicatie van hetgeen in de Londensche en Emdensche archieven belangrijks werd gevonden, om allengs tot de openbaarmaking van de kerkelijke archieven in ons eigen land over te gaan. Tot 1600 wenschte men de verzameling uit te strekken.

De uitgave der werken zou, naar het voorloopig vastgestelde plan, in drie Serien geschieden, waarvan de eerste Kerkerads-protocolen, de tweede Synodale Acten en de derde Memoriën en Brieven zou bevatten.

Allereerst werd nu de uitgave ondernomen van het archief der Hollandsche Gemeente te Londen. En zoo bevatte dan Serie I, Deel I de Kerkerads-

Het werd uitgesproken, dat hij het wel voor dijs als het vortrotsch eens k

Maar ontmoet de kuischap en rijpe op hun Door in onzen leeg van on het pro Maar heeft k We k onrijphe laren z merken Niet gelijken over ee Er z jels n zelfs n heid n Ik ne van d noch o een kuz geschen rein ku landsch landsch

Wat l tuurinf brand? Ge m even on satie, d rechte c Eere ljkheid — nu c om bijk Wat v De te zekeren den ko en in d den wo onder E krijgen“ tafereel boomtal scheldna sten ind te gille

En d den jon gedetail trus Sta verlijed „zijn s jas nog

Protocol vember spronke van den Londen bewaarc per, die reeds e verworv aanteeke daar er alphabe talrijke kan bev gevoegd

Toen der Ned Emden, hadden haar we de uitga Synod en uitge

De be Gemeen studie b Protoc kerk te van Sch

5. De

dat wij
gen Wat
ons nog
gunsten
god, een
ren naar
en. Maar
an geza-
geest en
rlijk niet
oor alle
den heb

Het is eerst, alsof er in dat boek iets veranderd werd, of een ruwe hand er het warme hart heeft uitgescheurd, of een lompe voet de bloeiende perkjes heeft platgetrapt, maar de werkelijkheid is dat gijzelf veranderd zijt, en nu dóór den schijn het wezen ziet.

Voor uw kritischen blik vervaagt het jeugd-paradijs als een fata morgana, en de désillusie om het verloren geluk weegt nauwelijks op tegen het trotsch besef, dat ge teniet gedaan hebt hetgeen eens kinds was.

VLICK.

Maar God deed u in uw jeugd ook andere boeken ontmoeten, dan de kunstloze lektuur, die alléén de kinderziel in verrukking brengt.

Er zijn ook schatten bij, die uw trouwe vriendschap waard blijven, en die ge, juist nu, ouder en rijper geworden zijnde, eerst recht in staat zijt op hun waarde te schatten.

Door een verborgen ziele-affiniteit hechten wij in onze jeugd aan dingen, die in zichzelf arm en leeg zijn. We omringen ze met het aureool van onze scheppende fantasie. We kleuren ze met het projektie-licht, dat schijnt uit onzen eigen geest.

Maar het omgekeerde van deze verheerlijking heeft ook plaats.

We komen in het tijdperk van onze menselijke onrijpheid ook in aanraking met boeken, die we lezen zonder er de verborgen heerlijkheid van te merken.

Niet uitsluitend van het koninkrijk Gods is de gelijkenis waar, dat de menschen onwetend loopen over een akker, waarin een schat verborgen is.

Er zijn klassieke boeken, die in onze jeugd wel iets aan ons deden, maar waar we den rijkdom zelfs niet van gisten, en waarvan we de heerlijkheid nog moesten ontdekken.

Ik neem als voorbeeld de Camera Obscura van Hildebrand. Niet bepaald een geestelijk, noch ook een positief christelijk boek, maar toch een kunstwerk, dat ge beschouwen moogt als een geschenk van Gods voorzienigheid, en waarvan gij rein kunt genieten als van een typisch-Hollandsch landschap of van een vroolijkerstig ou-Hollandsch doek.

Wat heb je eigenlijk als kind aan een mooi natuurtafereel. — wat zie je als kind in een Rembrandt?

Ge merkt alleen een paar frappante dingen, die even ontroeren, en doorleeft de kortstondige sensatie, dat ge voor een majesteit staat, maar het rechte en echte gaat aan de onmondige ziel voorbij.

Eerst later valt de sluier van de verscholen heerlijkheid weg, en leert ge vriendschap sluiten, — nu duurzame vriendschap, — met wat ge eerst om bijkomstige redenen aandacht waard keurde.

Wat vindt een onrijp mensch in de Camera mooi?

De tocht van Mr Hendrik Johannes Bruijs op zekeren brandendheuten Vrijdagachtermiddag naar den koepel van zijn akademievriend, Dr Deluw, en in dit verhaal bijzonderlijk de beschrijving van den woedenden vader, die zijn spartelenden zoon, onder het geroep: „Ik zal die burenlagers wel krijgen”, in het turfhoek opsluit. Mogelijk heeft het tafereel van het ontvluchte boefje, dat van een boomtak den afreizenden bezoeker zijn studentenscheldnaam „Buikje”, naschreeuwt, nog den diepsten indruk gemaakt. Ja, vooral dat laatste is „om te gillen”.

En dan heeft de Camera zeker ook het hart van den jongen lezer gestolen door de koddige en zeer gedétailleerde schildering van den drenkeling, Petrus Stastokius Junior, die, als slachtoffer van zijn verlieftheidsgalanterie, overboord gaat en daar ligt, „zijn schoenen nog aan boord, de panden van zijn jas nog zwevende op de goiven, zich op zijn handen

ophoudende op den bodem des waters, en het beslikte, maar nog altijd bebrilde, gelaat niet dan met moeite boven houdende”.

Nog andere „treffende” passages uit de Camera zijn oorzaak geweest, dat de Hollandsche jongen met dit boek een oprechte vriendschap sloot, een vriendschap, die echter met verwaarloozing van de eigenlijke ziel van den literairen vriend gepaard ging.

De schat bleef in den akker verborgen.

Maar nu is de kwajongenstijd, waarin de kwaliteit van het boek niet het minst naar zijn vermogen om den lachlust op te wekken, beoordeeld werd, voorbij.

De „leuke” boeken liggen allen in de rommelkast en te blijven daar begraven in stof en duisternis tot de voddendood ze voor een kwartje meeneemt, of een nieuwopgroeiend, even speelsch, geslacht ze onder gejuich uit hun graf haalt.

Maar waarom deelde de Camera niet in het lot van een dusdanige oneervolle begrafenis?

Om wat oorzaak bleef de sobere bruine band zijn plaats houden naast de statige deelen van E Voto en bij de allernieuwste snuffjes van Maltzahn, Runo en zijn Hollandsche evenknieën?

Hoe komt het, dat de jeugdvriendschap, die ge met de Camera sloot, niet even onbarmhartig als de vele andere amikale verbonden werd verbroken?

Omdat dit boek iets heeft, dat uw vriendschap waard blijft, een stuk Hollandsch leven, een brok Hollandsche kunst, waaraan de aandachtige ziel al tijd weer nieuwe schoonheden put.

Kegge noemde zijn vriend Hildebrand, uit g-kheid: „Onsterfelijke”, maar wat hij zei was profetie, — de Camera heeft deze grap tot een verblijvende werkelijkheid gemaakt.

En nu komt het er op aan de vriendschap met dit boek tot uw eigen genot en nut (wat hier het zelfde is) te belevén.

Na het vroolijk spel met de leuke verhaaltjes in de Camera, komt nu de ernstige exploitatie van de kunstmijn, die telkens nieuwe goudaderen blootlegt.

Een voorbeeld van zulke kunstontginning, door vriendschap bepaald, is een opstel van Carel Scharren in „De Roeping der kunst”, getiteld: „Hildebrand, de onsterfelijke, of de geheimen der Camera Obscura”.

In de inleiding vraagt hij:

„Zijn er dan nog geheimen in de Camera Obscura, dat meest geliefde boek onzer lezenden, dat elke Hollandsche jongen van veertien jaar kent en niemand onder ons niet verscheidene malen herlezen heeft met altijd versche vreugd?”

Het geheim van dit boek vergelijkt hij met het geheim van verkwikkend water:

„Waarin ligt het verkwikkende van water? Noch in zijn klaarheid, noch in zijn fonkeling, noch eigenlijk ook in zijn frisheid... En wat is het bekoringgeheim der Camera, die, bij nadere beschouwing, lang niet overal zoo klaar is, doch integendeel meermalen gemengd met vreemde bestanddeelen en twijfelachtige smaken? In deze mengeling ligt 'n nieuw geheim waggelend, het geheim, waarom de geniale schrijver van dit heugelijk boek het bij dat ééne liet; het geheim, hoe Hildebrand... Beets werd; en altijd Beets was geweest, en altijd Hildebrand bleef...”

Na deze onduidelijke zinspelende komt Scharren tot de verklaring van het geheim, ontleend aan de eigen woorden van Beets in de voorrede van de zesde uitgave der Camera:

„Ik kan de zoo ongemeene gunst, welke dit boek bij mijn langdenooten gevonden heeft, aan niets anders toeschrijven dan daaraan, dat het mijner

onbekommerde jeugd, ik weet zelf niet hoe, over het algemeen eenigszins gelukt moet wezen, met waarheid te schetsen, zoodat in mijne kleine tafereelen de Mensch den Mensch, en de Nederlander zijn Vaderland gevonden heeft.”

Dát is het zegt Scharren:

„De oorzaak van de onweerstaanbare bekoorlijkheid der beste stukken uit dit boek ligt in het natuurlijk-oppgewelde, de tierige levensliefde (en de lust die schrijvend uit te vieren) der onbekommerde jeugd, — gelijk de leschkracht van water daarin bestaat, dat zijn smaak van alle smaken de eenvoudigste is, de onveranderlijk jonge smaak van wat zóó uit de aarde bront, of van den hemel stroomt.”

B. W.

UIT DE BUITENLANDSCHE KERKEN.

De Gereformeerde Nederlanders in de Vereenigde Staten en in hoeverre zij hun vierderlei doel bereikt hebben na 75 jaren

door

Dr HENRY BEETS

III.

En hoe staat het met de zaak der Christelijke scholen? Hierop werd veel nadruk gelegd door Ds Van Raalte en Ds Scholte. Toch gelukte het deze leiders niet om veel te doen voor het Lager Onderwijs. Dit liep eigenlijk te Pella en te Holland eerst op zoo goed als eene totale mislukking uit, tengevolge van allerlei eigenaardige Amerikaansche toestanden, die wij hier niet kunnen bespreken. Het volk der Chr. Geref. Kerk hield dit ideaal beter voor oogen, dan dit der Geref. Kerk, hoewel er eene heele lijdensgeschiedenis te doorloopen was met de „Hollandsche Scholen”, van de Chr. Geref. gemeenten uitgaande. Het rechte motief werd niet steeds gevoeld en nog staat niet alles schouder aan schouder in den strijd voor de realisering van dit oude ideaal. Toch is er merkwaardige voortgang. Er zijn op heden niet minder dan 75 Christelijke lagere scholen, hoofdzakelijk door het Chr. Geref. volk onderhouden. Jaarlijks wordt daarvoor 275.000 dollar geofferd. Wat de school-eigendommen betreft, hunne waarde is ons onbekend. In vele plaatsen bouwt ons volk scholen, die klinken als een klok. Als men in aanmerking neemt, dat er geen penning staats-subsidie te bekomen is, dan is deze onderneming zeker eene zaak te noemen, die de idealen van 1846 tracht te verwerkelijken.

En dit is nog veel meer waar betreffende 't Middelbaar en Hooger Onderwijs, dat door beide Hollandsche Kerkengroepen met ijver en beslistheid gedreven wordt. Het Hollandsch deel der Geref. Kerk kan bogen op twee flinke Colleges, Hope College in Holland (Michigan), en Central College, te Pella, in Iowa. Daarenboven bezit de Geref. Kerk „Academies”, of inrichtingen voor Middelbaar Onderwijs te Orange City, in Iowa, en te Cedar Grove, in Wisconsin, benevens eene „Academy” in Illinois ten bate van het Oostfriesche element in de Geref. Kerk. De Christelijke Gereformeerden bezitten „Calvin College” in Grand Rapids Michigan; Grundy College te Grundy Center, Iowa, en Western Academy te Hull, Iowa. Daarenboven, grootendeels van Chr. Gereformeerden uitgaande, zijn er „Christian High Schools” (Middelbaar Onderwijs), te Grand Rapids en Holland in Michigan, te Paterson, in New Jersey, en te Chicago, in Illinois. Eene Christelijke Normalschool, in 1919 te Grand Rapids geopend, moest echter na een worsteling van een jaar worden opgeheven, bezweken onder concurrentie met „Colleges”, die Normaal-cursussen trachten te geven.

„Het zal onzen lezers niet slechts een gewichtige bladzijde uit de geschiedenis der belangrijkste gemeente onzer Hervorming doen kennen, maar hen tegelijk een blik gunnen in geheel den toestand van de Hervormde gemeenten uit die dagen. Mocht er tevens uit blijken, dat de „Marnix-Vereeniging” werkelijk documenten van blijvende waarde aan het licht brengt, en de deelneming aan haar arbeid er door bevordert worden, dan zou hiermee een uitkomst verkregen zijn, die aan de bedoeling van dit stukje niet geheel vreemd is. We veroorloven ons daarom de herinnering, dat deze Vereeniging te Utrecht is opgericht met het doel, om achtereenvolgens de belangrijkste handschriften te doen drukken, waaruit het dor geraamte onzer Kerkgeschiedenis tot vleesch en bloed moet komen.”

Levendig teekent nu de schrijver den toestand der Londensche gemeente, en hij laat ons gevoelen, hoezeer onze lauwheid van geest door de nooit wijkende volharding onzer vadersen wordt beschaamd.

Aan de Hollandsche Vluchtelingengemeente te Londen werd later tot tweemaal toe een proefschrift gewijd, in 1908 door Dr M. Woodstra en in 1909 door Dr A. A. van Schelven.

Over de Ned. Herv. Gemeente te Londen in de 19e eeuw schreef Dr Van Nes in Stemmen voor Waarheid en Vrede, 1889.

Een afbeelding van haar kerkgebouw (van binnen en van buiten gezien) vindt men opgenomen in Eigen Haard, 1876, blz. 216.

Protocolle der Londensche Gemeente van 10 November 1569 tot Mei 1571; uitgegeven naar het oorspronkelijk handschrift, berustende in het archief van den Kerkeraad der Hollandsche Gemeente te Londen, in de consistoriekamer van Austin-friars bewaard. De bewerker van dit deel was Dr Kuyper, die zich door de uitgave van A Lasco's werken reeds een eersten rang onder de geschiedvorschers verworven had. De archiefstukken werden zonder aantekeningen uitgegeven. Slechts worden hier en daar enkele verouderde woorden verklaard. Een alphabetisch Register, dat voor de genealogie van talrijke Nederlandsche geslachten goede diensten kan bewijzen, is aan het slot van het werk toegevoegd.

Toen de belangrijkste stukken uit de archieven der Nederlandsche kerkelijke gemeenten te Londen, Emden, Keulen en Delft door hare zorg het licht hadden gezien, meende de Marnix-Vereeniging haar werk te kunnen besluiten. Het laatste deel was de uitgave der Acta van de Nederlandsche Synoden der zestiende eeuw, verzameld en uitgegeven door F. L. Rutgers, 1889.

De belangstelling in het archief der Hollandsche Gemeente te Londen is echter sedert Dr Kuyper's studie blijven aanhouden. Zie o.a. Kerkeraads-Protocolle der Nederduitsche Vluchtelingengerk te Londen, 1560—1563, bewerkt door A. A. van Schelven, Amsterdam, Johannes Muller, 1921.

5. De Hollandsche Gemeente te Londen in

1570/1. No 8 en 9 van „Voor Drie-Honderd Jaren”. Volksbladen ter herinnering aan de schoonste bladzijden uit onze geschiedenis, jaargang 1870. Har derwijk, M. C. Bronsveld.

Nadat van Roomsche zijde het bezielend beginsel van onzen opstand tegen Spanje op ergerlijke wijze miskend was (zie Groen van Prinsterer: Heiligerlee en Ultramontaansche Kriek) vereenigden in 1869 eenige bekwaame en bevoegde mannen zich, om de heerlijke gebeurtenissen, die voor 300 jaren in ons vaderland waren voorgevallen, in het geheugen van ons volk terug te roepen door het schrijven van volksbladen ter herinnering aan het lijdén en strijden onzer vadersen in de 16e eeuw. Het waren o.a. de heeren: Prof. W. G. Brill, Dr G. D. J. Schotel, H. J. van Lummel, Dr L. R. Beijnen, Prof. J. J. van Oosterzee, Ds A. van Toorenenbergen, Prof. J. L. Doedes, Dr A. W. Bronsveld, Ds J. J. van Toorenenbergen, Dr A. Kuyper e.a.

Dr Kuyper, die reeds in de Tafereelen van ter Haar en Moll de lezers in de Londensche Vluchtelingengemeente had binnengeleid, en die vervolgens uit de oorspronkelijke bescheiden, door de Marnix-Vereeniging uitgegeven, de wederwaardigheden dier gemeente in den loop van 1570 vrij nauwkeurig had leeren kennen, trachtte nu op populaire wijze het leven en streven dier gemeente in dat jaar in vluchtige trekken te schetsen.